

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης: ένα σχολείο για όλους.

Χειμερινό εξάμηνο 2011-2012

Μεθοδολογία έρευνας Ι

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Διδάσκων: Οικονόμου Ανδρέας

Μαθηματικός - Ψυχολόγος

Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.

anoiko@gmail.com

6972692316

Δραστηριότητα 1

Προετοιμαστείτε να με ρωτήσετε για να μάθετε όσα νομίζετε ότι πρέπει να γνωρίζει ένας φοιτητής/μια φοιτήτρια για το δάσκαλό του/της.

Μέθοδοι έρευνας

- Μέθοδοι έρευνας είναι οι ερευνητικές προσεγγίσεις με τις οποίες συλλέγουμε δεδομένα με σκοπό να εξάγουμε συμπεράσματα και ερμηνείες, να περιγράψουμε, να εξηγήσουμε και να προβλέψουμε.
- Εκπαιδευτική έρευνα: σκοπός της να πετύχει αξιόπιστες λύσεις σε εκπαιδευτικά προβλήματα μέσα από συστηματική και προγραμματισμένη συλλογή, ανάλυση και ερμηνεία δεδομένων.

Ποσοτική και Ποιοτική έρευνα

- Επισκόπηση (Ερωτηματολόγια και τεστ)
- Πειραματικός Σχεδιασμός
- Ποσοτικοποιημένα αποτελέσματα παρατηρήσεων, συνεντεύξεων κ.τ.λ.
- Ανάλυση Περιεχομένου
- Συνέντευξη (ατομική ή ομαδική)
- Παρατήρηση (Συμμετοχική ή Μη Συμμετοχική, Καλυμμένη ή Μη Καλυμμένη)
- Μελέτη Περίπτωσης
- Εθνογραφική Μελέτη
- Ανάλυση Περιεχομένου

Ποσοτική και Ποιοτική έρευνα

Ποιοτικές προσεγγίσεις γεννούν
υποθέσεις για ποσοτικές έρευνες.

Ποιοτικές προσεγγίσεις βοηθούν στην
εξήγηση ποσοτικών ευρημάτων και
γενικών σχέσεων.

Μεικτές προσεγγίσεις

- Συνήθως, τα περισσότερα πλεονεκτήματα των ποσοτικών ερευνών αποτελούν μειονεκτήματα για τις ποιοτικές έρευνες και το αντίστροφο.
- «Μικτές» προσεγγίσεις συνδυάζουν ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους κατά το μεθοδολογικό τους σχεδιασμό για να αξιοποιούν καλύτερα τα πλεονεκτήματα κάθε μεθόδου και αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις αδυναμίες καθεμιάς.

Παράδειγμα: Επισκόπηση (survey) και ακολούθως συνεντεύξεις

(Με την επισκόπηση σχηματίζεται μία γενική εικόνα, διαμορφώνονται υποθέσεις που ερευνοούνται σε βάθος στις συνεντεύξεις.)

Πότε η συνέντευξη ενδείκνυται για μια ποιοτική έρευνα;

- Όταν η έρευνα επικεντρώνεται στο νόημα που έχουν για τους συμμετέχοντες συγκεκριμένα φαινόμενα.
- Όταν πρόκειται να μελετηθούν σε βάθος χρόνου προσωπικές απόψεις για τις διαδικασίες στο πλαίσιο μιας κοινωνικής μονάδας.
- Όταν απαιτούνται προσωπικές ιστορικές αφηγήσεις για το πώς αναπτύχθηκε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο.

Πότε χρησιμοποιούμε συνέντευξη;

- Όταν απαιτείται **διερευνητική εργασία** πριν διεξαχθεί μια ποσοτική μελέτη.
- Όταν έχει διεξαχθεί μια **ποσοτική μελέτη** και απαιτούνται ποιοτικά δεδομένα για να επικυρώσουν συγκεκριμένες μετρήσεις ή να διευκρινιστεί και να επεξηγηθεί το νόημα των ευρημάτων.

Διάκριση των συνεντεύξεων με βάση το βαθμό δόμησης της συνέντευξης

- Πλήρως δομημένη συνέντευξη
- Ημιδομημένη συνέντευξη
- Μη δομημένη συνέντευξη

Είδη συνεντεύξεων

- Δομημένες συνεντεύξεις
- Ημιδομημένες συνεντεύξεις
- Μη δομημένες συνεντεύξεις
- Τηλεφωνικές συνεντεύξεις
- Συνεντεύξεις πληροφορητών (informant interviews)
- Συνεντεύξεις ομάδων (group interviews)
- Οι ομάδες εστίασης (focus groups)

Δομημένες συνεντεύξεις

Οι δομημένες συνεντεύξεις δεν μπορούν να ταιριάξουν εύκολα σε μελέτες ευέλικτου σχεδίου.

Συμβάλλουν κυρίως σε ένα προκαθορισμένο σχέδιο.

Ημιδομημένες συνεντεύξεις

- Στις ημιδομημένες συνεντεύξεις, ο συνεντευκτής ξεκινά από ένα αρχικό θέμα, αλλά στη συνέχεια, και σε κάποιο βαθμό, καθοδηγείται από τις απαντήσεις του ερωτώμενου για να συνεχίσει την επόμενη ακολουθία θεμάτων.

Μη δομημένες συνεντεύξεις

Οι μη δομημένες συνεντεύξεις είναι
μη τυποποιημένες,
ανοικτές και
σε βάθος συνεντεύξεις.

Τηλεφωνικές συνεντεύξεις

Μπορούν να έχουν ένα υψηλό ποσοστό απόκρισης, λιγότερες επιδράσεις του συνεντευκτή και χαμηλότερη τάση για κοινωνικά αποδεκτές αποκρίσεις.

Η έλλειψη βέβαια οπτικών υποδείξεων μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην ερμηνεία.

Συνεντεύξεις πληροφορητών (informant interviews)

μη κατευθυντήρια συνέντευξη
(non-directive interview)

επικεντρωμένη συνέντευξη
(focused interview)

Συνεντεύξεις ομάδων (group interviews)

- Μπορούν να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο μιας ομάδας, όπως και ένας προς έναν.
- Οι συνεντεύξεις ομάδων μπορούν να ανήκουν σε οποιονδήποτε από τους τύπους που εξετάσθηκαν προηγουμένως, και πιο ειδικά, μπορεί να είναι πλήρως δομημένες, ημιδομημένες ή μη δομημένες.

Οι ομάδες εστίασης (focus groups)

- Ομάδα εστίασης είναι μια ομαδική συνέντευξη πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα, από όπου προέρχεται και η έννοια «εστίαση».
- Είναι μια ανοιχτή, ομαδική συζήτηση που καθοδηγείται από τον ερευνητή και τυπικά εκτείνεται πάνω από τουλάχιστον μία ώρα.

Οι ερωτήσεις

Δραστηριότητα 2

Μοιράζεται οδηγός συνέντευξης στους φοιτητές/φοιτήτριες με βάση τον οποίο εναλλάξ παίζουν το συνεντευκτή και το συνεντευξιζόμενο.

Οι ανοικτές ερωτήσεις :

- είναι ευέλικτες,
- επιτρέπουν τη σε βάθος προσέγγιση και το ξεκαθάρισμα παρανοήσεων,
- δίνουν τη δυνατότητα να γίνει έλεγχος των ορίων της γνώσης του αποκρινόμενου,
- ενθαρρύνουν τη συνεργασία και τη σχέση μεταξύ συνεντευκτή και συνεντευξιζόμενου (αποκρινόμενου)

Οι ανοικτές ερωτήσεις:

- επιτρέπουν μια πιο αληθινή αξιολόγηση αυτού που πιστεύει πραγματικά ο αποκρινόμενος,
- μπορεί να παράγουν απρόσμενες ή απροσδόκητες αποκρίσεις.

Πρέπει να αποφεύγονται:

- οι διαφορούμενες ερωτήσεις,
- οι ερωτήσεις που διατυπώνονται με επαγγελματική γλώσσα,
- οι ερωτήσεις που οδηγούν κάπου,
- οι μεροληπτικές ερωτήσεις.

Δραστηριότητα 3

Χαρακτηριστικά ερωτηματολογίων και
συνεντεύξεων

**Πλεονεκτήματα και
μειονεκτήματα των
συνεντεύξεων**

Ο ρόλος του συνεντευκτή

Ο συνεντευκτής πρέπει να:

- ακούει περισσότερο και να μιλάει λιγότερο,
- θέτει τις ερωτήσεις με έναν ευθύ, ξεκάθαρο και μη απειλητικό τρόπο,
- απολαμβάνει τη συνέντευξη,
- εξαλείφει ο,τιδήποτε θα μπορούσε να οδηγήσει τους ερωτώμενους να απαντήσουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

Ανάλυση δεδομένων συνέντευξης

- Κατηγοριακή ανάλυση
- Δομική ανάλυση
- Ανάλυση του λόγου

Κατηγοριακή ανάλυση

Τα κριτήρια που επιτρέπουν την κατάταξη κάθε μονάδας καταγραφής σε μια κατηγορία μπορεί να είναι:

- σημασιολογικά
- συντακτικά
- λεξικολογικά

Οι τεχνικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι κατηγορίες είναι οι εξής:

- Η εξαντλητικότητα
- Η αποκλειστικότητα
- Η ομοιογένεια
- Η αντικειμενικότητα
- Η πιστότητα
- Η αρμοδιότητα ή καταλληλότητα
- Η παραγωγικότητα

Δομική ανάλυση

- Η δομική ανάλυση προσπαθεί να προσεγγίσει τη δομή, δηλαδή την κρυφή εκείνη τάξη πραγμάτων που εξασφαλίζει την οργάνωση των επιμέρους στοιχείων και υπαγορεύει τους σχετικά αμετάβλητους νόμους συγκρότησης, διάρθρωσης και λειτουργίας τους.
- Η δομική ανάλυση προσπαθεί αφενός να εντοπίσει τα ανόμοια και την ποικιλία των φαινομένων και αφετέρου ενδιαφέρεται για την εσωτερική λογική και τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις τους που αναδεικνύουν τις νοηματικά και μορφικά σημαντικές σταθερές.

Ανάλυση λόγου

- Λόγος είναι κάθε επικοινωνία που χρησιμοποιεί το γλωσσικό κώδικα και είναι ενταγμένη σε ένα γνωστικό, κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο.
- Η ανάλυση του λόγου παρατηρεί και αναλύει τις διαδικασίες που διέπουν τη χρήση του λόγου στην καθημερινή ζωή.
- Η μελέτη της γλώσσας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον για τη διερεύνηση τόσο των νοημάτων του λόγου όσο και των συνθηκών που δημιουργούν την παραγωγή διαφορετικών μορφών λόγου.

Τα βήματα που ακολουθούνται στην ανάλυση των συνεντεύξεων

- Ανεπεξέργαστο κείμενο της συνέντευξης ή παρατήρησης
- ↓
- Κωδικοποίηση του κειμένου
- ↓
- Αντιπαραβολή και σύγκριση των κωδικών για εντοπισμό διαφορών και ομοιοτήτων
- ↓
- Συμπύκνωση όμοιων κωδικών σε θεματικές ενότητες
- ↓
- Οι θεματικές ενότητες αποτελούν την τελική ερμηνεία του φαινομένου
- ↓
- Σύνδεση των θεματικών ενότητων με την ευρύτερη βιβλιογραφία

Ανάλυση των δεδομένων

Από τη στιγμή που συλλεχθούν τα ποιοτικά δεδομένα με μη δομημένες ή ημιδομημένες ερευνητικές συνεντεύξεις στη συνέχεια αναλύονται ώστε να ερμηνευτεί και να κατανοηθεί το υπό έρευνα φαινόμενο.

Η ανάλυση των δεδομένων είναι εκείνο το σημείο όπου ο ερευνητής συγκρίνει και αντιπαραβάλλει, ερμηνεύει και κατανοεί, συμπεραίνει και επαληθεύει.

Η διαδικασία της ανάλυσης είναι αυτή που δίνει νόημα στην έρευνα και αποτελεί τον απώτερο στόχο της, αφού τα δεδομένα από μόνα τους δεν μιλούν, αλλά απαιτούν πάντοτε από τον ερευνητή να δώσει νόημα, να συνδέσει φαινομενικά ασύνδετα σημεία, να ερμηνεύσει τα αίτια πίσω από τα δεδομένα και, τελικά, να δημιουργήσει νέα γνώση.

Ανάλυση των δεδομένων

Στην ποιοτική έρευνα η ανάλυση δεν μπορεί να γίνει με στατιστικές αναλύσεις και συγκριτικά γραφήματα.

Το πρώτο πράγμα που κάνει ο ποιοτικός ερευνητής, αφού συλλέξει τα δεδομένα του, είναι να τα καταγράψει όλα σε χαρτί/στον υπολογιστή.

Αν, δηλαδή, έχει διεξαγάγει μαγνητοφωνημένες μη δομημένες ερευνητικές συνεντεύξεις, τότε αυτές πρέπει να καταγραφούν κατά λέξη, όπως, επίσης, οι παύσεις της ομιλίας ή τυχόν αστεία.

Εφόσον οι συνεντεύξεις ή οι παρατηρήσεις καταγραφούν, τότε ο ποιοτικός ερευνητής διαβάζει και ξαναδιαβάζει όλα τα καταγεγραμμένα δεδομένα, αφενός για να τα ξαναθυμηθεί και αφετέρου για να αρχίσει να τα κατανοεί, δηλαδή να μπορέσει να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη αντίληψη ως προς το τι λένε ή κάνουν οι συμμετέχοντες.

Ανάλυση των δεδομένων

Το αμέσως επόμενο σημείο είναι η **κωδικοποίηση**.

Ο ερευνητής αποδίδει έναν αντιπροσωπευτικό κωδικό σε μια μεγάλη ενότητα του κειμένου.

Ο κωδικός αυτός εκφράζει σε συντομία την ερμηνεία που ο ερευνητής δίνει στο συγκεκριμένο κομμάτι της συνέντευξης, π.χ. αίσθημα αγωνίας ή δυσκολία κατανόησης κ.λπ.

Ο κωδικός αναδύεται, κατά κάποιο τρόπο, μέσα από το κείμενο και δεν επιβάλλεται από τον ερευνητή εκ των προτέρων.

Έτσι όλο το κείμενο της συνέντευξης ή της παρατήρησης ουσιαστικά συμπυκνώνεται σε μια σειρά από αντιπροσωπευτικούς κωδικούς.

Αυτοί οι κωδικοί αντιπαραβάλλονται και συγκρίνονται μεταξύ τους για να εντοπιστούν κωδικοί με όμοια χαρακτηριστικά ή νοήματα.

Ανάλυση των δεδομένων

Εφόσον εντοπιστούν όμοιοι κωδικοί και σημειωθούν οι μεταξύ τους ομοιότητες, τοποθετούνται μαζί, ώστε να σχηματιστεί αυτό που ονομάζεται θεματική ενότητα.

Οι θεματικές ενότητες, λοιπόν, αποτελούν συμπυκνωμένες ολιστικές περιγραφές και ερμηνείες.

Είναι το τελικό απαύγασμα για το πώς ερμηνεύουν, αντιλαμβάνονται και βιώνουν οι συμμετέχοντες το υπό έρευνα φαινόμενο και αποτελούν το απόσταγμα που προσφέρει τη βαθύτερη κατανόηση και επεξεργασμένη γνώση για τους συμμετέχοντες.

Οι θεματικές ενότητες συνήθως δεν ξεπερνούν τους μονοψήφιους αριθμούς, διαφορετικά απαιτείται περαιτέρω ανάλυση.

Ανάλυση των δεδομένων

Το τελευταίο στάδιο της ανάλυσης περιλαμβάνει τη σύνδεση των θεματικών ενοτήτων με την ευρύτερη βιβλιογραφία και τις υφιστάμενες θεωρίες.

Δηλαδή, ποιες είναι οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές μεταξύ των αποτελεσμάτων της έρευνας και της ήδη υπάρχουσας γνώσης.

Επίσης, υποχρέωση του ερευνητή σε αυτό το σημείο είναι να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο τα αποτελέσματα του προσφέρουν βαθύτερη κατανόηση, πιο επεξεργασμένη γνώση και αρτιότερη αντίληψη για το υπό έρευνα φαινόμενο.

Βιβλιογραφία

- Βασιλικού, Κατερίνα (XX). ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ, παρουσίαση σε ppt. Ακαδημία Αθηνών.
- Bernard, H. R. (1994). Field notes: How to take, code, and manage them. *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Sage Publications.
- Berg, B. (2001). An introduction to content analysis. *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Allyn & Bacon.
- Cohen, L. & Manion, L. (2000). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- George, A. L. (1959). Quantitative and qualitative approaches to content analysis. In I. De Sola Pooh (Ed.), *Trends in content analyses*. Urbana: University of Illinois Press.
- Neuman, W. L. (2003). Analysis of qualitative data. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.
- Μαντζούκας Στέφανος (2007). Ποιοτική έρευνα σε έξι εύκολα βήματα. Η επιστημολογία, οι μέθοδοι και η παρουσίαση. *ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ*, 46(1), 88–98.